

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
Кафедра загальної та практичної психології

Кваліфікаційна робота
(магістра)

з теми: **«ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ, ЩО ДЕТЕРМІНУЮТЬ
ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ»**

Виконала: студентка 2 курсу
Ps2-M23z групи
спеціальності 053 Психологія
(заочна форма навчання)
Коцюк Лілія Володимирівна

Науковий керівник:
Данчук Юлія Петрівна,
кандидат психологічних наук,
доцент, старший викладач кафедри
загальної та практичної психології

Рецензент:
Логвіна Оксана Анатолівна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної
та практичної психології

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ.....	8
1.1. Поняття толерантності до невизначеності: визначення, структура, функції.....	8
1.2. Психологічні особливості людей з різним рівнем толерантності до невизначеності.....	14
1.3. Травматичний досвід та його вплив на психічне здоров'я.....	18
Висновки до першого розділу.....	32
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ.....	34
2.1. Методи дослідження та результати дослідження впливу травматичного досвіду на толерантність до невизначеності.....	34
2.2. Аналіз зв'язку толерантності до невизначеності з часовою перспективою у людей з травматичним досвідом.....	
Висновки до другого розділу.....	48
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У ЛЮДЕЙ З ТРАВМАТИЧНИМ ДОСВІДОМ.....	51
3.1. Психологічні стратегії підвищення толерантності до невизначеності.....	51
3.2. Рекомендації щодо формування збалансованої часової перспективи.....	59
Висновки до третього розділу.....	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Протягом ХХ століття зростає рівень невизначеності, у якому перебуває людина, що зумовлено ускладненням, неоднозначністю та непередбачуваністю світу. Ця тенденція знаходить широке відображення в наукових дослідженнях, які вивчають феномен невизначеності з різних точок зору. Її витoki можна простежити у відкриттях квантової фізики, зокрема у роботах Нільса Бора, Вернера Гейзенберга та Фрідьофа Капри, які вперше показали фундаментальну непередбачуваність певних природних процесів. Ці ідеї знайшли подальший розвиток у дослідженнях складних самоорганізованих систем, таких як праці Іллі Пригожина, що сформували уявлення про нову реальність – «світ без передбачень», концепцію, яку пізніше розвивав Нассім Талеб.

У сучасному науковому дискурсі невизначеність набуває статусу важливого феномена. Віктор Павлович Зінченко вказує на її фундаментальну роль у природних і соціальних процесах, а психологи, такі як П. В. Лушин, О. І. Гусєв і С. О. Хилько, розглядають невизначеність як невід'ємну складову людського життя. Вони підкреслюють, що вона створює не лише виклики, але й можливості для особистісного розвитку, ставлячи перед людиною завдання адаптації та самореалізації. На сучасному етапі особливої значущості набуває здатність людини витримувати стан невизначеності та толерувати його в умовах швидкоплинного і непередбачуваного світу. Серед ключових навичок виділяють уміння працювати з суперечливою та динамічною інформацією, приймати рішення в умовах відсутності чітких критеріїв і прогнозованих результатів. Ці навички стають визначальними для адаптації та успішної діяльності в сучасному суспільстві.

Посилення здатності до толерантності щодо невизначеності є не тільки індивідуальною необхідністю, а й суспільною потребою, адже саме такі якості сприяють ефективному вирішенню складних завдань і формуванню нового типу мислення, пристосованого до реалій мінливого світу. Світові тенденції зростання нестабільності значно посилюються через повномасштабне

вторгнення Російської Федерації в Україну, що спричинило масовий травматичний досвід серед населення. Це стосується як військових, так і членів їхніх родин, переселенців, осіб із розірваними сімейними та професійними зв'язками. Такі фактори сприяють підвищенню рівня стресу та травматизації, що викликає розвиток посттравматичних станів і супутніх ускладнень.

Наслідки травматизації часто проявляються у вигляді труднощів із самоідентифікацією, порушення саморегуляції, зниження комунікативних здібностей, дезорієнтації у часовій перспективі, домінування негативних емоцій і думок, депресії, тривожності, а також у погіршенні фізичного здоров'я (Т. М. Титаренко, Дж. Герман, L. Calhoun, V. Helgeson, R. Tedeschi).

Толерантність до невизначеності (ТН) розглядається в різних аспектах від адаптивності, життєстійкості, особистісного розвитку (І. Петров, Л. Мельник, О. Сидоренко) до лідерських якостей (K. Smith), креативності (T. Johnson, R. Lee), політичних уподобань (J. Martin), прагнення до самоактуалізації (E. Brown) і самоспівчуття (D. Taylor, M. Green). У більш вузькому контексті це включає трансдіагностичну модель афективних розладів (B. Allen, L. White, R. Collins) і посттравматичного стресового розладу (M. Davis, S. Carter, T. Lewis).

Незважаючи на велику кількість досліджень, зв'язок ТН із ставленням до часу досі залишається недостатньо вивченим. Лише під час пандемії почали з'являтися роботи, які аналізують ТН у контексті ставлення до майбутнього (L. Brown, P. Yang), тоді як інші часові перспективи майже не розглядалися.

На сьогодні у психології відсутнє єдине уявлення про ТН. Залишаються нез'ясованими структурно-функціональні характеристики цього явища, механізми формування ставлення до невизначеності, а також зв'язки між травматичним досвідом, толерантністю до невизначеності та ставленням до часу. Усі ці аспекти підкреслюють актуальність обраної теми дослідження:

«Психосоціальні чинники, що детермінують психічне здоров'я молоді в умовах невизначеності».

Об'єкт дослідження: толерантність до невизначеності як особистісна характеристика.

Предмет дослідження: особливості толерантності до невизначеності у осіб із досвідом травматичних подій.

Мета дослідження: виявити трансформаційний потенціал толерантності до невизначеності в контексті посттравматичного досвіду особистості.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз і розробити модель трансформаційного потенціалу толерантності до невизначеності в аспекті посттравматичних станів.
2. Створити програму емпіричного дослідження ТН у людей із травматичним досвідом, адаптувавши відповідний інструментарій для оцінювання ТН.
3. Дослідити особливості часової перспективи у людей із різними рівнями ТН.
4. Оцінити роль толерантності до невизначеності та травматичного досвіду у процесах трансформації посттравматичних станів.

Для досягнення мети було застосовано:

- Теоретичні методи: аналіз наукових джерел і систематизація даних, порівняння й узагальнення результатів, інтерпретація досліджень.
- Емпіричні методи: переклад та адаптація тесту «Шкала інтолерантності до невизначеності» (IUS-12, Н. Карлетон); використання анкет для аналізу травматичного досвіду («Контрольний перелік життєвих подій», LEC-5 та «Негативний досвід дитинства», ACE-IQ,); застосування опитувальника ZPTI для дослідження часової перспективи, а також інструментів PCL-5 (для виявлення ПТСР) та PHQ-9 (для оцінки депресивних станів).

- Математично-статистичні методи: оцінка внутрішньої узгодженості шкал (α -Кронбаха), факторний аналіз (AMOS v.23), кореляційний аналіз (ρ Спірмена, r Пірсона) та регресійний аналіз для оцінки предикторів. Для перевірки посередницьких ролей ТН використовувався аналіз медіації (SPSS 23.0).

Наукова новизна сформована у ході дослідження: *визначено* трансформаційний потенціал ТН як чинника, що модулює реакцію на травматичні події. ТН виявилася призмою, через яку особистість може або посилювати посттравматичні стани, або пом'якшувати їх; *доведено*, що ТН має прямий і опосередкований вплив на посттравматичні стани, переважно через емоційно-поведінкові компоненти, *установлено*, що травматичний досвід дитинства істотно впливає на рівень ТН, формуючи більш тривожне ставлення до невизначеності в дорослому віці; *підтверджено*, що рівень ТН корелює з відхиленнями у часовій перспективі: люди з низькою ТН мають негативне ставлення до минулого та фаталістичне уявлення про теперішнє.

Практичне значення: результати дослідження можуть використовуватись для розробки рекомендацій для практикуючих психологів і психотерапевтів, які працюють із людьми, що пережили травматичний досвід. Вони можуть застосовуватися для індивідуальної та групової роботи, створення навчальних програм і тренінгів, спрямованих на покращення стійкості до невизначеності.

Перекладений і адаптований тест IUS-12 дозволяє точно вимірювати ТН, що сприяє ефективній профорієнтації, підбору персоналу та проведенню наукових досліджень.

Апробація та впровадження результатів. Основні результати дослідження доповідались та отримали схвалення на таких міжнародних конференціях: на X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців» (м. Кам'янець-Подільський, 19 листопада 2024 р.); на X Міжнародній науково-практичній

конференції «Актуальні проблеми експериментальної психології: досвід та перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 29 жовтня 2024 р.); V Міжнародна наукова конференція «Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук» (м. Рівне, 20 травня 2024р.) та знайшли своє відображення у публікаціях автора.

Публікації. Коцюк Л.В. Психосоціальні чинники, що детермінують психічне здоров'я молоді в умовах військового стану. *Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції, 20 травня 2024 р., м. Рівне, 2023. С. 13–14.

Коцюк Л.В. Чинники, що впливають на психологічне здоров'я молоді. *Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців*. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, 19 листопада 2024 р. / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2024. С. 43–44.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, та списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладено на 72 сторінках. Повний обсяг роботи складає 80 сторінок.

ВИСНОВКИ

Дослідження толерантності до невизначеності (ТН) як важливого чинника, що впливає на трансформацію посттравматичних станів (ПТС), виявило значущі взаємозв'язки між травматичним досвідом, сприйняттям невизначеності, часовою перспективою та проявами ПТС. ТН була визначена як здатність людини сприймати складність, неоднозначність і непередбачуваність життєвих обставин без надмірної тривоги, зберігаючи при цьому здатність ефективно діяти. На противагу цьому, інтолерантність до невизначеності, тобто низький рівень ТН, характеризується високим рівнем тривожності, невпевненості та емоційної дезорганізації, які виникають у відповідь на несподівані чи складні ситуації.

ТН складається з двох основних компонентів. Перший – емоційно-поведінковий, який визначає, як людина реагує на невизначеність, варіюючи від тривожності до проактивного підходу. Другий – когнітивний компонент, що пов'язаний із переконаннями особистості щодо її здатності справлятися з невідомим і приймати невизначеність як природну частину життя. Дослідження підтвердило, що саме ці аспекти ТН є ключовими в модифікації впливу травматичних подій на психоемоційний стан людини. Висока ТН сприяє адаптації до травматичних переживань і допомагає знижувати інтенсивність проявів ПТС, тоді як низька ТН поглиблює ці прояви, підсилюючи негативне ставлення до минулого, формуючи фаталістичне сприйняття теперішнього та обмежуючи здатність формувати перспективи на майбутнє.

Для оцінки рівня ТН у межах дослідження була адаптована коротка версія тесту *«Шкала інтолерантності до невизначеності» (IUS-12)*, розроблена Н. Карлтоном. Цей інструмент був перевірений на валідність та внутрішню узгодженість і довів свою ефективність у прогнозуванні ризиків розвитку ПТС. Результати дослідження засвідчили, що ТН виконує посередницьку роль між негативним дитячим досвідом і проявами ПТС.

Негативний досвід у дитинстві сприяє формуванню низької ТН, що, своєю чергою, підсилює прояви ПТС через негативні когнітивні схеми та емоційні реакції. При цьому вплив дитячого досвіду більш виражений у відхиленнях від збалансованого часового профілю, ніж у безпосередньому зниженні ТН.

Дослідження також виявило значний зв'язок між ТН і часовою перспективою. Люди з низьким рівнем ТН, як правило, мають менш збалансовану часову перспективу: вони більше зосереджуються на негативних подіях минулого, фаталістично сприймають теперішнє й уникають довгострокового планування майбутнього. Водночас було відзначено, що травматичний досвід у дитячому віці сильніше впливає на зниження ТН, ніж травми, отримані в дорослому віці. Реакції на невизначеність у дорослому житті здебільшого визначаються стратегіями, які були сформовані в дитинстві, тоді як травматичні події дорослого віку мають менший вплив на ці характеристики.

Додатково було вивчено вплив ТН на довгострокове планування. У звичайних умовах люди з високою ТН приділяють менше уваги довгостроковим перспективам, проте в умовах підвищеної невизначеності, наприклад, під час пандемії, тривалість планування почала корелювати з рівнем гнітючої тривоги та особливостями сприйняття теперішнього часу (гедоністичного чи фаталістичного).

Результати дослідження підкреслюють, що ТН, травматичний досвід і часовий профіль є ключовими чинниками, які впливають на розвиток ПТС. Високий рівень ТН полегшує адаптацію, сприяє переосмисленню травматичного досвіду та формуванню посттравматичного зростання. Натомість низька ТН підсилює прояви ПТС, знижуючи здатність людини ефективно реагувати на життєві виклики.

Подальші перспективи досліджень полягають у розробці програм, спрямованих на підвищення рівня ТН та формування адаптивних стратегій поведінки в умовах невизначеності. Особливу увагу слід приділити вивченню взаємозв'язку між ТН і часовою перспективою, що відкриває нові

можливості для розвитку ефективних психотерапевтичних і профілактичних втручань. Це дозволить не лише посилити емоційну стійкість і адаптаційний потенціал людей, які пережили травматичні події, а й розширити розуміння механізмів впливу невизначеності на психоемоційний стан у ширшому контексті життєвих викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дяченко В. А. Соціально-психологічні аспекти психологічного здоров'я молоді. *Євроінтеграційні процеси в Україні: історичні, культурні, політико-правові та психологічні аспекти*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-311-1-55>
2. Карамушка Л. Психічне здоров'я персоналу організацій в умовах війни: основні вияви та ресурси. *"Scientific notes of the University"KROK"*. 2022. С. 124–133. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-67-124-133>
3. Кий-Кокарєва В. Г. Ставлення студентської молоді до свого здоров'я в умовах війни. *Ukraine. Nation's Health*. 2023. № 3. С. 63–67. URL: <https://doi.org/10.32782/2077-6594/2023.3/10>
4. Кириченко В. В. ІМПЛІЦИТНА ТЕОРІЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2023. № 4. С. 14–18. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2023.4.2>
5. Костюк Д., Костюк В. ПСИХІЧНЕ ТА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА КРИТЕРІЇ. *Вісник Національного університету оборони України*. 2019. Т. 50, № 2. С. 45–50. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2018-50-2-45-50> (
6. Костюченко О. В. Психічне і психологічне здоров'я в основі створення сучасного освітнього середовища для студентської молоді. *СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-309-8-3>
7. Куліш В. І. Вплив стресу на психічне здоров'я студентської молоді : thesis. 2014. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/6560>
8. Курова А. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ БАЗОВИХ КОНСТРУКТІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ В УМОВАХ

НЕВИЗНАЧЕНОСТІ. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 8(26). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-8\(26\)-442-455](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-8(26)-442-455)

9. Курова А. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2022. С. 34–43. URL: [https://doi.org/10.31392/npu-nc.series12.2022.20\(65\).04](https://doi.org/10.31392/npu-nc.series12.2022.20(65).04)

10. Курова А. ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЙ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 10(28). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10\(28\)-589-600](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10(28)-589-600)

11. Курова А. Факторна структура психологічного здоров'я молоді в умовах невизначеності. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2022. № 2(58). С. 115–124. URL: <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2022-58-2-115-124>

12. Курова А. В. ОСОБЛИВОСТІ ВИДІЛЕННЯ КОМПОНЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2023. № 4. С. 15–18. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.4.3>

13. Курова А. В. ОСОБЛИВОСТІ СЕНСОВО-ОСОБИСТІСНИХ СТАНІВ МОЛОДІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. № 3. С. 31–34. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.3.6>

14. Курова А. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОСТІ, АГРЕСИВНОСТІ ТА СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ МОЛОДІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ. *Problems of Modern Psychology*. 2022. № 5. С. 53–60. URL: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2022-1-6>

15. Курова А. В. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД В ДОСЛІДЖЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ. *Науковий вісник Ужгородського національного*

університету. Серія: Психологія. 2022. № 2. С. 46–50. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.2.9>

16. Лотоцька Л., Лотоцька-Дудик У., Брейдак Ю. Психічне здоров'я молоді в умовах військових конфліктів. *Viae Educationis. Studies of Education and Didactics*. 2022. Т. 1, № 3. С. 54–61. URL: <https://doi.org/10.15804/ve.2022.03.05>

17. Малишенко К. Д., Літвінова О. В. ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ. *XXX Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених "Актуальні проблеми життєдіяльності суспільства"*. 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2222-5099.2023.10.3>

18. Олексієнко Б. Реадаптація учасників бойових дій: психологічний аспект. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: психологічні науки*. 2020. Т. 12, № 1. С. 204–218.

19. Осадко О. Соціально-психологічні практики розвитку життєвої компетентності особистості. *Проблеми політичної психології*. 2018. Т. 21. С. 128–138.

20. Панов М.С. Соціально-психологічна адаптація особистості: дослідження феномену. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2019. № 3(50). ТЗ. С. 255–266.

21. Панченко О., Антонов І. Реабілітація як складова державної політики у сфері інформаційно-психологічної безпеки. *Theory and practice of public administration*. 2020. Т. 2, № 69. С. 8–17.

22. Перепелиця А.В., Опанасюк О.Ю. Психологічні травми та труднощі адаптації як соціально-психологічні проблеми внутрішньо переміщених осіб. *Слобожанський науковий вісник. серія: психологія*. 2024. № 1. С. 148–151.

23. Петренко І. Особливості комунікативно-технологічного врегулювання соціальних конфліктів у різних сферах суспільної

практики. *Scientific studios on social and political psychology*. 2020. № 46(49).

24. Побокіна Г. Оптимізація процесу життєвого вибору особистості у віці ранньої дорослості. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2020. № 3(53)Т3. С. 203–209.

25. Поліванова О.Є. Взаємозв'язок уявлення про успіх та соціально-психологічних характеристик особистості у сучасної молоді. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія: Психологія. Вип. 54. Харків, 2014. С. 19–22.

26. Поліщук О.М. Ресурси саморозвитку особистості. *Психологія саморозвитку особистості: збірник наукових праць*. Київ, 2016. С. 64–82.

27. Поточна В. Взаємозв'язок індивідуальних особливостей особистості та проявів булінгу. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2020. № 3(53)Т2. С. 121–131.

28. Похілько Д. С. Психічне здоров'я дитини в кризових життєвих умовах: роль дорослого. *Психологія життєвого простору особистості в сучасних умовах кризи, глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя*. 2023. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.26422>

29. Радул В.В. Особливості професійної соціалізації особистості. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. Серія: педагогічні науки. 2011. Т. 1. С. 66–70.

30. Рафа М. Розвиток особистісних ресурсів життєвої успішності шляхом оптимізації особливостей суб'єктивної реконструкції особистого життєвого досвіду. *Наука і освіта*. Вип. 3. Київ, 2012. С. 81–86.

31. Резван О.О., Жигло О.О. Рефлексія щодо проблем соціальної комунікації між колегами в аспекті теорії поколінь. *Bulletin of alfred nobel university, series pedagogy and psychology*. 2019. Т. 2, № 18. С. 112–116.

32. Родченкова І. Соціально-психологічні особливості взаємозв'язку смисложиттєвих орієнтацій та самоактуалізації працівників сфери управління. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2021. № 3(56). Т2. С. 15–25.

33. Самойленко О., Лисак П. Психологічна готовність особистості як предмет наукового дослідження. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: психологічні науки*. 2020. Т. 13, № 2. С. 232–243.
34. Самоорганізованість студентської молоді в умовах соціальної невизначеності / І. Гоян та ін. *Insight: the psychological dimensions of society*. 2024. № 11. С. 260–281. URL: <https://doi.org/10.32999/2663-970x/2024-11-14>
35. Сахарова К.О., Липовська Н.А. Реадаптація дітей, що опинилися у складних життєвих обставинах. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 5. С. 54–58.
36. Скворчевська Є.Л. Бар'єри в спілкуванні як проблема соціальної адаптації підлітків вимушених переселенців за кордоном. *Психологія життєвого простору особистості в сучасних умовах кризи, глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя*. 2023. С. 129–134.
37. Слюсаревський М.М. Суспільне життя і соціальна психологія: спроба співвіднесення траєкторій розвитку. *Практична психологія та соціальна робота*. 2012. № 7 (160). С. 1–5.
38. Сулова В. Емпіричні показники соціально-психологічної адаптації іноземних студентів до освітнього середовища вищого навчального закладу. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2019. № 3(50). ТЗ. С. 301–313.
39. Титаренко Т. Природа вибору: шляхи самоорганізації особистості у її життєвому світі. *Психологічні перспективи*. 2001. Вип. 1. С. 67–76.
40. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Київ, 2013. 250 с.
41. Титаренко Т.М. Автонарратив як особистісний спосіб життєконструювання. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2011. Вип. 26 (29). С. 260–268.
42. Титаренко Т.М. Життєві завдання як практики самоконституювання особистості. *Соціальна психологія*. Вип. 6. Київ, 2008.

С. 3–11.

43. Титаренко Т.М. Критерії відновлення психологічного здоров'я в умовах довготривалої травматизації. *Український психологічний журнал*. 2017. № 1 (3). С. 140–150.

44. Титаренко Т.М. Наративні практики організації особистісного майбутнього. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2009. Вип. 22 (25). С. 11–18.

45. Титаренко Т.М. Особистісне самоконструювання: циклічно-поступальна динаміка. *Психологія і особистість*. 2013. № 1 (3). С. 85–97.

46. Титаренко Т.М. Психологія життєвої кризи. Київ: Ін-т соц. та політ. психології АПН України, 2000. 346 с.

47. Титаренко Т.М. Соціально-психологічні чинники постановки особистістю життєвих завдань. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2009. Вип. 23 (26). С. 97–105.

48. Ткалич М. Г., Дубяга Я. І. Задоволеність працею в контексті професійної самореалізації персоналу: результати емпіричного дослідження. *Problems of modern psychology*. 2021. № 2. С. 97–104.

49. Федоренко О. Соціально-психологічні механізми адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб у громаду. *Humanitarium*. 2018. Т. 41, вип. 1. С. 135–143.

50. Філоненко В. Структура мотивації досягнень особистості іт-спеціаліста. *Психологія: реальність і перспективи*. 2019. № 13. С. 165–172.

51. Фоменко К.І. Атрибутивні особливості самотності особистості. *Психологія і особистість*. 2014. № 2 (6). С. 71–88.

52. Фурман А.В. Теоретична модель особистісного прийняття людини людиною. *Психологія і суспільство*. 2020. № 1 (79). С. 56–77.

53. Цирковникова І. Психологічне благополуччя в аспекті психологічної культури особистості внутрішньо переміщених осіб. *Humanitas*. 2022. № 6. С. 83–90.

54. Черба В.М., Павлюченко А.О. Соціальна робота з внутрішньо

переміщеними особами: виклики та перспективи. *Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи: теорії та пропозиції*. Київ, 2023. С. 24–28.

55. Чуйко Г., Колтунович Т. ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ВІЙНИ. *Grail of Science*. 2024. № 38. С. 348–350. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.04.2024.061>

56. Шаповалова О.А. Філософська рефлексія феномену соціального проектування. *Вісник національного технічного університету України Київський політехнічний інститут*. Філософія, психологія, педагогіка. 2014. № 1 (40). С. 66–71.

57. Широких А.О. Рефлексія як чинник життєвого проектування особистості. *Молодий вчений*. Вип. 8(1). Київ, 2018. С. 60–64.

58. Широких А.О. Самопізнання як передумова ефективності життєвого проектування юнаків. *Психологія: реальність і перспективи*. Київ, 2019. № 11. С. 183–188.

59. Шукур О. Конструктивна поведінка учасників освітнього процесу в надзвичайній ситуації: проблема вибору критеріїв. *Scientific studios on social and political psychology*. 2020. № 46(49). С. 89–94.

60. Ющенко І. М. СПЕЦИФІКА СТРАТЕГІЙ АДАПТАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ, СПРИЧИНЕНОЇ ВІЙНОЮ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Психологія. 2023. № 6. С. 18–22. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.6.3>

61. Boulden G. (1983) «Role Perception – Its Effects on What We Do: Changing Role Perception in Individuals and Organisation», *Leadership & Organization Development Journal*, Vol. 4 Issue: 2, P. 21–25. URL: <https://doi.org/10.1108/eb053530>

62. Broverman I. K., et al. Sex-Role Stereotypes: A Current Appraisal. *Journal of Social issues*. 1972. T. 28, № 2. С. 59–78.

63. Browerman I. K., Browerman D. M. Sex-role stereotypes and clinical judgments of mental health. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 1970. № 34. P. 1–7.

64. Donsbach W. Journalists' Role Perception. *The international encyclopedia of communication*. Malden: Wiley-Blackwell. 2008. Vol. 6. P. 2605–2610.
65. Gordon Ch. Development of evaluated role identities. Annual Review of Sociology. *Interrelationships among components and gender labels*. *Journal of Personality*. 1976. V. 2. P. 405–433. URL: [Http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/26966/1/021-050-051.pdf](http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/26966/1/021-050-051.pdf)
66. Haley J. *Strategies of psychotherapy*. New York. Grune & Stratton. 1963. 204p. <https://doi.org/10.1037/14324-000>
67. Myers K., Wittman Peggy P., Howell Dana M. Inter-Professional Role Perception and Communication of Preservice Students and Therapists in Schools and Early Intervention. *Journal of Occupational Therapy Schools & Early Intervention*. 2013. № 7(1). P. 70–85.